LIBRI
www.libridergi.org

Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi
Journal of Book Notices, Reviews and Translations

Volume I (2015)

C. GAMBLE, Arkeolojinin Temelleri. İstanbul 2014. Aktüel Arkeoloji Yayıncılık, 236 Sayfa, (26 Tablo, 14 Çizim ile birlikte). Çev.: Damla KAYIHAN. ISBN: 9786056388002

Aytaç DÖNMEZ

OPEN ACCESS JOURNALS

Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz 'açık erişimli' bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki makaleleri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, makalelerin çıktısını alabilir ve kaynak göstererek makalelere bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten makaleler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume I: Ocak-Aralık 2015) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Künye C. GAMBLE, Arkeolojinin Temelleri. İstanbul 2014. Aktüel Arkeoloji Yayıncılık, 236 Sayfa, (26 Tablo, 14 Çizim ile birlikte). Çev.: Damla KAYIHAN. ISBN: 9786056388002 Tanıtan: Aytaç DÖNMEZ, *Libri* I (2015) 27-29. DOI: 10.20480/lbr.2015115458

Geliş Tarihi: 15.08.2015
Kabul Tarihi: 18.08.2015
Online Yayın Tarihi: 27.12.2015

URL: http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2018115458

Editörya Phaselis Project
www.phaselis.org

DOI: 10.20480/lbr.2015115458

LIBRI

Geliş Tarihi: 15.08.2015
Kabul Tarihi: 18.08.2015
Yayın Tarihi: 27.12.2015

Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi
Vol. I (2015) 27-29

C. GAMBLE, Arkeolojinin Temelleri. İstanbul 2014. Aktüel Arkeoloji Yayıncılık, 236 Sayfa, (26 Tablo, 14 Çizim). Çev.: Damla KAYIHAN. ISBN:9786056388002

Aytaç DÖNMEZ *

T.D.K'da 'kazı bilimi' olarak tanımlanan arkeoloji sadece toprak altından çıkartılan objelerin üzerinden salt kültürel değerlendirmeler yapan bir bilim dalı değildir. Bu tanımlama, nesneye *ne zaman ve nereden*? sorularının yanında *neden ve nasıl*? sorularını da sorarak, nesneyi çevresindeki her şeyle bir arada değerlendirmeyi hedefleyen yeni arkeololoji "*New Archaeology*" akımını göz önünde bulundurduğumuzda oldukça yetersizdir. Bu bağlamda arkeolojinin aslında ne olduğu, nasıl olması gerektiği, hangi aşamalardan geçerek şimdiki halini aldığı ve sahip olduğu farklı kuramsal yaklaşımları konu edinen *Arkeolojinin Temelleri* isimli bu çalışma arkeolojinin kuramsal yönüyle ilgilenen araştırmacılar ve arkeoloji disipliniyle yeni tanışacak öğrenciler için önemli bir kaynak niteliğindedir.

C. Gamble'ın kaleme almış olduğu çalışma, Arkeoloji Nedir? (1-20), Arkeolojinin Çeşitleri Nelerdir? (21-45), Temel Kavramlar (46-72), İnsanlar (73-100), Nesneler (101-124), Zaman ve Mekân (125-153), Değişim ve Durağanlık (154-186), Kimlik ve Güç (187-217) başlıkları altında sekiz bölümden oluşmaktadır. Buna ek olarak Sunuş (IV-V), İçindekiler (VI), Çizimler (VII), Tablolar (VIII), Okuyucuya Not (IX), Teşekkür (X-XI), Kaynakça (218-229) ve Dizin (230) kısımları da çalışmaya dâhil edilmiştir.

Burçin Erdoğu'nun genel anlamda eser hakkındaki görüşlerinin yer aldığı sunuş bölümüyle başlayan kitabın *Arkeoloji Nedir*? (1-20) başlıklı birinci bölümünde, arkeolojik hayal gücünün önemine vurgu yapılarak, arkeolojinin sadece kazı yapmak ve daha sonra buluntuları raporlamaktan daha ötede bir faaliyet olduğu belirtilir. Devamında, arkeolojinin, iki yüz yıl önceki aydınlanma hareketi ile yükselişe geçen bilim sayesinde ortaya çıkan insanın ve insanlığın kökeni araştırmaları ile başlamış olduğu üzerinde durularak, antropoloji ile yakın ilişki içerisine girmesiyle nasıl değiştiği Sutton Hoo ve Çatalhöyük örneklemleriyle ortaya konur.

Kültür tarihçiliği, antropolojik arkeoloji ve onu takiben ortaya çıkan süreçselcilik, post-süreçselcilik vb. farklı kuramsal yaklaşımların geniş tanımlamalarının yapılmış olduğu *Arkeolojinin Çeşitleri Nelerdir?* (21-45) başlıklı ikinci bölümde, pek çok arkeolojik

* Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Antalya. aytacdonmez@akdeniz.edu.tr

yaklaşımın mevcut olmasına rağmen temelde kültür tarihçiliği ve antropolojik arkeoloji akımlarının geçerli olduğu gözler önüne serilmiştir. Devamında arkeolojik kayıtlardaki modellerin rasyonel ve bağlantısal bir bakış açısı ile yorumlanmasının aynı kanıtların farklı biçimlerde algılanmasına yol açacağı ve bu bağlamda bunlar arasında bir seçim yapma ihtiyacının doğacağı ortaya konmaktadır. Bölümde son olarak arkeolojinin temelde sahada gerçekleştirilen keşiflerle olduğu kadar kuramlarla da yönetilen bir bilim dalı olduğu üzerinde durulmaktadır.

Genel anlamda arkeolojinin kavranıp uygulanma biçimindeki büyük değişikliklerin temsil edilmesini sağlayan araştırma yöntemlerinin (stil, popülarite ve stratigrafi) ve arkeolojik kayıt kavramlarının ele alınmış olduğu *Temel Kavramlar* (46-72) adlı üçüncü bölümde, arkeolojik kayıtların sadece stratigrafik gerçekleri edinmek olmadığına vurgu yapılarak, Hodder'ın deyimiyle 'malanın ucunda' başlayan aktif ve yorumsal bir sorun olarak tanımlamıştır. Devamında arkeologların kullanmış olduğu popülarite ilkesi ve öz nitelik gibi oluşumları açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bölümün sonuna doğru, arkeolojinin uygulanabilirliğini mümkün kılan ve bu alandaki yeni kişiler için anlaşılabilir bir hale gelmesini sağlayan kültür, tafonomi ve başka pek çok terime dair tanımlamalar sunulmuştur.

İnsanlar (73-100) başlıklı dördüncü bölümde, farklı bilim insanlarının düşünceleri üzerinden arkeolojinin bireye mi, yoksa sisteme mi, odaklanması gerektiği tartışılarak, modern arkeoloji açısından iki farklı bireylik biçimi sunulmuş ve bireyleri tanımanın sadece arkeolojik veriler bağlamında değil, fakat aynı zamanda tüm duygularımızı kullanarak gerçekleştirdiğimiz etkileşimler ve ilişkiler yoluyla mümkün olabileceği vurgulanmıştır. Bireyleri kimliklendirmenin zorluğundan bahsedilen bölümde ayrıca toplum ve sistem, analoji ve çıkarım gibi çeşitli kavramlar birbirleriyle karşılaştırılarak doğru sonuçlara nasıl ulaşılabileceği ortaya konmaya çalışılmış ve bu bağlamda insanın anlaşılmasındaki zorlukları, Hawkes'un arkeolojik çıkarım katmanlarını anlattığı soğan figürü ile örnekleyerek, insanı anlamak için antropolojk bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bölümde son olarak kuramsallığın önemine vurgu yapılarak, tümevarım, tümdengelim ve dışaçekim gibi kuram oluşturmaya yönelik üç farklı yaklaşım üzerinde durulmuştur.

Maddesel kültür tanımlamaları ile başlayan *Nesneler* (101-124) başlıklı beşinci bölümde, süreçsel arkeologların maddesel, sosyal ve düşünsel olmak üzere üç davranış alanına ayırmış olduğu nesnelerin doğal ve kültürel ikilemleri, içsel ve dışsal özü, dışarıdan bakıldığında herkes için aynı işlevi ifade eden fakat içsel özünde herkesin bilmediği bir tüketim simgesi anlamı taşıyan çaydanlık nesnesi üzerinden örneklendirilir. Ayrıca insan yapısı nesnelerin tıpkı bizim gibi bir yaşam sürelerinin olduğuna değinildikten sonra, stil kavramının getirdiği karışıklıkları ve arkeolojideki önemi üzerinde durulmaktadır. Son olarak arkeologların inceledikleri nesnelerden bir çıkarıma varabilmek için stil analiz yöntemini nasıl uyguladıklarının anlatıldığı bölümde, arkeolojik bulgular arasındaki modellerin farkına varabilmek açısından stilin en güvenilir bilgi olsa da aynı zamanda en riskli ifadelerden birisi olduğu belirtir.

Zamanın ve mekânın arkeologlar için birbirinden ayrılmaz çok önemli iki kavram olduğunun vurgulanması ile başlayan *Zaman ve Mekan* (125-153) başlıklı bölümde, özellikle kazı çalışmaları sırasında bir ortamın hem mekânsal, hem de zamansal bir anlamı olduğu belirtilir. Bu zaman ve mekan ilişkisi stratigrafi olarak tanımlanır. Bölümün devamında bedenin, zamanı ve mekanı yorumlamanın anahtarı olduğu ve rasyonel yaklaşımın bedeni bir ölçüm birimi ve aynı zamanda düzenli beslenmeye ihtiyacı olan bir mide olarak görürken, bağlantısal yaklaşımın ise bedeni simgelere anlam kazandıran bir kaynak olarak gördüğü ve onu bulunduğu dünyadan ayırmadığı vurgulanır. Son olarak arkeologların tarih ve mesafeler üzerinde kafa yormaktan çok zamansallık ve insani deneyimlere yönelik hissiyat, bedensellik, doğal çevre ve bunların ev ve araçlardan faydalanarak maddesel metaforlar aracılığı ile nasıl ifade edildiği üzerinde daha fazla düşünmeye ihtiyacı oldukları belirtilir.

Değişim ve Durağanlık (154-186) başlıklı yedinci bölümde, arkeologlar için çok ölçekli bir sorun olan değişim sorunu, kökenlere ilişkin altı temel soru (*insanımsıların kökeni, modern insanların kökeni, tarımın ve ehlileştirilmiş hayvanların kökeni, şehirciliğin ve devletin kökeni ile çağdaşlığın kökeni*) ele alınarak incelenmiştir. Ayrıca karmaşıklık ve değişim arasındaki ilişkiye odaklanılarak, arkeolojik araştırmalarda tanımlama kısmının asla bitmiş bir iş olarak görülmemesi gerektiği ve nesneye sorulan nereden ve ne zaman? sorularının yanında neden ve nasıl? sorularının da sorulmadıkça yapılan araştırmaların yarım kalacağı vurgulanır. Son olarak, geçmişin büyük bir bölümünde her şeyin yavaş bir biçimde değiştiğine ve hatta bazı dönemlerde neredeyse hiçbir değişimin yaşanmadığına değinilmiş, değişim kadar durağanlığın da açıklığa kavuşturulması gereken bir konu olduğu üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, 200 ila 2 milyon yıllık dönemler boyunca insanın yaratıcılığına dayalı olarak meydana gelmiş toplumlar örnek gösterilerek, durağanlığın asla durgunluk ya da kültürel pasiflik olarak yorumlanmaması gerektiği belirtilir.

Kimlik ve güç kavramlarının iki farklı arkeolojik bakış açısı olduğunun vurgulanmasıyla başlayan *Kimlik ve Güç* (187-217) başlıklı son bölümde kimlik, güç, etnik köken ve milliyetçiliğin temel noktalarının bu kavramları açıklamak için kullandığımız arkeolojik bulguların, konunun bütünü içerisindeki kuram yüklü bulgulardan bir kısmı olduğu belirtilir. Ayrıca gücün tek yönlü bir ilişki olarak sunulduğu bölümde, karşıdaki tarafın kesinlikle daha zayıf olması gerektiği vurgulanarak, bu bağlamda örneklem olarak güçlü Atinalılar ile onların egemenliğine girmeyi reddeden Melialıların diyaloğuna yer verilir. Devamında etnik köken ve milliyetçilik kimliklerini geniş ölçekte ele alarak, özellikle milliyetçi arkeolog Kossina'nın Nazi Almanyası'nın oluşmasında oldukça önemli bir rolü olduğuna değinilir. Son olarak kültürel miras ve arkeolojinin geleceği konularında düşüncelerin belirtildiği çalışma, yararlanılan kaynakların sıralandığı *Kaynakça* (218-229) ve tartışılan konuların listelendiği *Dizin* (230-235) kısımlarıyla sonlanmaktadır.